

Vajda Mihály

SZÖG A ZSÁKBÓL

© *Vajda Mihály, 2017*
© *Kardos András, 2017*

GYEREKKOROM TÉNYEI, AMELYEKNEK NEM VOLTAM TANÚJA

Nem emlékszem a gyerekkoromra. Egy-két kép, más semmi. A legkorábbi úgy nagyjából másfél éves koromból; ezt onnan tudom, hogy a „mozgóképen” rajta van (mostoha)nagyapám, ő pedig másfél éves korom körül meghalt. A rácsos ágyamban ugrálok nagyanyám lakásának nagyszobájában a Ferenciek terén, amikor üt a falióra, és belép a nagyapám a szobába. Örültem neki. Aztán hosszú-hosszú ideig semmi. Így persze ez nem igaz; Erzsébet tér, ahová tanítás után – a Deák téri evangélikus elemibe jártam, de ezt csak tudom, emlékezni nem emlékszem rá – anyám és valamelyik osztálytársam mamája kivitt bennünket játszani. Persze még az sem igaz, hogy az iskolára, osztálytársaimra, a tanító bácsira egyáltalán ne emlékeznék. Él az emlékezetemben, hogy egy óraközi szünetben a Sütő utcában járó-keelő kopaszokra köpködtünk; valakit el is találtunk, az panaszt tett az iskolában, s Raffay tanító bácsitól körmöst kaptunk. Szóval egy-két kép, és más semmi.

A minap már nagyon elfáradt az egyetlen ép szemem, nem ment az olvasás, nézegettem a polcomon, hogy melyik könyvet lehetne csak úgy lapozgatni, s megakadt a szemem – az a bizonyos ép – egy kötetben, az a címe, hogy *Kismező – Nagymező – Broadway*;

volt már a kezemben, talán éppen ezért gondoltam, hogy jó lesz egyszerű, felelőtlen lapozgatásra; emlékeztem rá, hogy képek is vannak benne bőséggel. Levettem a könyvet a polcról, neki is fogtam lapozgatni, s megakadt a szemem egy képen, amely a Klauzál téren áthaladó kettős villamost ábrázolja. 1941-ben a kettős villamos bizony átevickélt a Klauzál téren; mint aztán a szövegből – igen, fáradt szem ide, fáradt szem oda, most már a szövegbe is belenéztem – kiderült, éppen 1941-ben szüntették meg.

...Mert az úgy volt, hogy én gyerekkoromban – a háború után, amikor már újra jártak a villamosok – fel tudtam sorolni Budapest összes villamosvonalait – az egyes még nem járta körül Tolnát és Baranyát; jó, ne túlozzak: Pestet és egy kicsit Budát, hanem a Közvágóhídtól ment a Nagyvásártelepre. Aki nem hiszi, járjon utána. A nyolcas meg a tízes valahol ott a Batthyány emlékmécesstől dőcögött a Regnum Marianumig, de az egyik a Podmaniczky utcán, a másik a Nagymezőn – nem sorolom fel valamennyit; a pesti közlekedés járatainak többségét ma már amúgy is autóbuszok teszik ki, azok meg semmi biztos fogódzót nem nyújtanak. Egyik nap erre jár, másnap meg áthelyezik a vonalat. Vagy éppenséggel megszüntetik. Nyoma se marad. A villamosoknál viszont rend van. Rendjüket megzavarni jóval nagyobb erőfeszítést követel, mint a buszok esetében. És valami nyoma e tevékenységnek évtizedekig ott éktelenkedik a városban: a sínek, s ha azokat nagy nehezen felszedik, akkor a sínek helye. Nekem is szükségem volt valamire, ahol rend van, ami kiismerhető, s ami nincs tele fenyegetéssel, mint az emberek világa. Ahogy a kis Borbély Szilárdnak a prímsszámokra. Hogyne lett volna rá szükségem! Hogy az

emberek világa tele van fenyegetéssel, szinte más sincs benne, csak fenyegetés, amit aztán én 1944–45-ben keményen megtapasztaltam. De talán erre kellett a viszonylag stabil villamosvonalak már korábban is.

Valamit most sikerült megfejtenem. Csakhogy ez a megfejtés újabb rejtély forrásává vált. Nemcsak azt meséltem ugyanis mindig mindenkinek, hogy én bizony gyerekkoromban kívülről tudtam Budapest összes villamosvonalait, beleértve azokat, amelyekről ma már senki emberfia el nem hiszi, hogy egyáltalában léteztek: „Mi? Hogy a Csányi utcában meg a Klauzál téren villamos? Ezt te csak álmodtad!” (– most aztán csak előszedem a könyvet, s megmutatom a képet, látjátok, nem kellett volna hülyének néznetek), hanem azt is, hogy én teljesen elfelejtettem a gyerekkoromat, értvén ezen a kisgyerekkoromat, de nemcsak azt az egészen kis gyerekkort, amelyet jószerével mindenki elfelejt, hanem mindent – úgy gondoltam –, egészen a németek 1944-es dicsőséges bevonulásáig. És most tessék. Kiderült, hogy az, amire úgy emlékszem, mintha tegnap lett volna, nevezetesen a Klauzál téren kanyargó kettős villamos, az, még ha a lehető legkésőbbi emlékpillanatot tételezem is, egy 1941-ben, vagy tán még annál is előbb rögzült emlék. Emlék abból az életkoromból, amikorról egyáltalában nincsenek emlékeim.

Lehet, hogy most már mindent értek. Mindent elfelejtettem a gyerekkoromból, mert félttem az emberektől. 1944. március 19-ig erre talán nem volt okom, de azután minden bizonytalansággal. Ezért az ember nevű szörnyeteget (homo homini lupus) kitöröltem az emlékezetemből. Ami megmaradt, azok a viszonylag stabil villamosvonalak. Különösen a kettős a Klauzál téren, mert azt még sirattam is.

Gyerekkorom elfelejtését – jó hosszú ideig – annak tudtam be, hogy egészen több mint kilencéves koromig a szüleim minden valószínűség szerint eltitkoltak előlem valamit, amit én valamiképpen tudtam, csak nem értettem. Hogy ugyanis velünk, zsidókkal valami baj van. (Azt, hogy zsidó vagyok, tudtam, ha máshonnan nem, hát abból, hogy az evangélikus iskolában zsidó hittanra jártam.) Mindezt talán azért hittem így, mert úgy gondolom – úgy gondoltam legalábbis –, hogy éppen 1944. március 19. óta vannak kontinuus emlékeim.

Ma már viszont távolról sem vagyok biztos benne, hogy a gyerekkor- (a gyereklét-) feledésnek ez az oka. Egyelőre azonban nem keresném az okokat. Vagy? Azt is szoktam lehetséges magyarázatként emlegetni, hogy a szüleim házassága minden bizonnyal már kezdettől fogva nagyon rossz volt. Nálunk odahaza síri csend honolt. S egy gyerek, akinek nem mesélnek, akinek nem ismétlik unos-untalan a családi történeteket, az semmire sem emlékszik. A szüleim házasságáról alkotott képem persze nem gyerekkori – nem létező – emlékekre épül. Fényképekre? Talán. De leginkább későbbi, már fiatalkori tapasztalataimból következtek rá. Bizonyára ezért is próbáltam megírni, szinte a semmire építve, szüleim valamiféle életrajzát.

Hogy tényleg elfelejtettem-e a gyerekkoromat, vagy valamiért el akarom hitetni magammal, hogy elfelejtettem, arra a jelen pillanatban nemigen tudnék választ adni. Hogy elfelejtettem, vagy elfelejtettnek vélem, s ugyanakkor a semmiből mégis meg szeretném konstruálni – furcsa konstrukció; de mit tegyek, ha ez a helyzet.

Lássuk hát az életrajzokat.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben, 2017-ben
Felelős vezető Vadász Katalin igazgató

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Balogh Emerencia
A sorozatot Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 8797
Kner Antikva betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 35337
ISSN 0324-797X